

Տէր-կարապետն ունի նաև մի քանի հատ հարսանիքի և մի քանի հատ էլ երգիծական, աշխարանական և պատմական երգեր, որոնց մէջ նա թողնում է իր կրօնական—աստուածաբանական խորհրդածուծութիւնները, մեկնութիւններն ու քարոզները և երգիծում է, պատմում ու նկարագրում: Սակայն պիտի ասել, որ այդ երգերը, որոնք դեռ անտիպ են, հիւսւած չեն տաղանդով, ինչպէս Յարթին օղլու, Ամիր օղլու, Ղուլ Էգագի և Արզունու երգերը. նրանք մեծամասնութեամբ զուրկ են բանաստեղծական ներութիւնից և աւելի արեւստական ու աղքատ յանգերով կերտւած երգեր են: Բայց չնայած դրան՝ ժողովուրդը սիրում է նրանց և երգում, և դա հասկանալի պատճառով. փէրիայի նման յետ ընկած մի վայրում, ուր դեռ խաւարն ու տգիտութիւնն է տիրապետում, և ուր չէ զարգացած ժողովրդի բանաստեղծական ճաշակը, բնական է, որ այդ երգերը նրան բաւարարութիւն պիտի տան և երգիւն: Այժմ ծանօթանանք երգչի պօթիլայի հետ:

1. ԲԱՄՈՅԱԿԱՆ—ԽՐԱՏԱԿԱՆ: Տէր-կարապետի երգերի մէջ առաջին տեղը բռնում են բարոյական—խրատական երգերը, որոնց մէջ պէտք է որոնել նրա նշանակութիւնն ու ոգին: Այդ երգերով, որոնք թւով եւրեսուն և մէկ հատ են և որոնցից չորսի երկրորդ և չորրորդ տողերը գրւած են այրուքների բառախաղով՝ երգիչը քարոզում է բարոյականութեան սկզբունքները և տալիս է մի շարք կենցաղավարական խրատներ: Այսպէս՝ մի տեղ նա իր սեփական կեանքի փորձառութիւնների վրայ հիմնելով՝ խրատում է — քահանայի թէ աշխարհականի — միշտ բարի մտածել, իր ոյժերից աւելի բան չ'կատարել, իր չափան ու պատիւր ճանաչել, չ'նախանձել, սիրտն իստակ պահել և չար բանից հեռու մնալ: Մի ուրիշ տեղ յորդորում է հոգևոր սէրը սրտի մէջ միշտ յուռ պահել, բարի լինել և պարկեշտ վարք ու բարք ունենալ: Մի այլ ոտանաւորով երգիչը գրեթէ նոյն մտքերն է յայտնում, այսինքն՝ միշտ բարի

ճանապարհի դուռը բախել, չարից փախել, սուրբ աւետարան կարդալ, լաւ, ընտիր բաներից խօսել և մտքով կոյր չ'լինել: Նոյնպէս խրատում է ուղիղ բարբառել, խօսքերն ակի նման շարել, հոգևոր խօսքերը «անհանգչելի» կրակի նման վառել, բերանից կայծակի նման ցուլացող լուսաւոր բաներ դուրս հանել և ողջին էլ արուսեակի նման պայծառ լոյս տալ: Եւ իսկապէս, երգչի ասելով, հէնց կանոնն այդ է խօսք կամ երգ ասողի, որ նախ՝ ինչ որ խօսի, կարգով, «մարիֆաթին» վարքով և համեղ խօսի, զգոյշ կենայ, խօսքերը լաւ տեղին շարի, կանոնով զարդարի, իրար յարմարեցնի, իր չափան իմանայ, պատիւը հասկանայ և բերանն ուսմունքով բանայ: Երկրորդ՝ պէտք է միտքը սուր լինի, լեզուն՝ իստակ, խօսքից՝ կատարեալ իմաստուն, որ մտքերն աղբրի ջրի նման բղխին, արարմունքը բարի, գործերը՝ մաքուր, վարքը՝ հանդադրտ ու դուրեկան: Բայց այդ բոլորը դեռ բաւական չեն: Ով որ ուզում է բան ճառել, պէտք է գլխին յուշ, սրտին՝ բորբոք և դէյրաթ—ջուշ՝, ինչպէս նաև աստուածային շնորհք, քնքշութիւն և «մարիֆաթ» ունենայ: Ահա այսպիսի բարեմասնութիւններով օժտւած պէտի է լինի մարդ և այդ յատկութիւններն անհրաժեշտ գծեր են, որովհետև մարդ նրանցով միայն կարող է բարձրանալ և բոլորին էլ սիրելի դառնալ, եւ որպէս գի իր խրատներն ազդեն ընթերցողների վրայ, երգիչը, նոյն մտքերը կրկնում է մի քանի ոտանաւորների մէջ՝ տարբեր ձևերով:

« Ինձի խօյ », « Կարձաւոտ պատմաբան » և « Հոգևոր խրատ » ցերեւածների մէջ երգիչը խօսում է աշխարհիս ունայնութեան և մահան մասին, կեանքը, ասում է նա, երազ է, աշխարհը՝ ունայն, մարդիկ՝ անցնող քարաւան, որ այսօր գոյում են աշխարհի վրայ, էգուց երազի պէս անյայտանում ղէպի գերեզման: Նրանք «կող» են գալիս մահի ձեռքից, Ուրեմն չպէտք

է յոյս ղնել ո՛չ աշխարհային սէրի և ո՛չ էլ հարստութեան, լաւ հագնելու կամ լաւ ուտելու վրայ, որովհետեւ այդ ամենը անցողական են և վաղանցիկ: Եւ քանի որ «մենք մահինն ենք, մահը մերը» երգիչը յորդորում է թողնել աշխարհի սէրը և հոգեւոր ուղիղ ճանապարհով ընթանալ, այն է. Աստծոյ պատւէրը պահել, սուրբ աւետարան և հոգեւոր գրքեր կարդալ, աստածային քաներից խօսել, Երբորդութիւնը ճանաչել, հոգին ծաղկած կանաչ ծառի նման՝ աղօթքով զարդարած պահել, մեղքերը խոստովանել և բարի գործել: Ահա այդ է իսկական կեանքը:

Հոգեւոր այս խրատներէից յետոյ, Տէր-կարապետը տալիս է նաեւ քաղաքավարութեան վերաբերեալ մի շարք խրատներ: Երգիչն այդ անհրաժեշտ է գտնում, որովհետեւ տեսնում է, որ գիւղացիները մեծամասնութեամբ կրթութիւնից զուրկ լինելով՝ քաղաքավարութեան տարրական պահանջները մասին հասկացողութիւն չունին, որով «մէջիսնեկրամ» իրենց լաւ չեն պահում: Իբրեւ հոգեւոր հայր՝ երգիչը բարոյական պարտականութիւն է զգում իր հօտին այդ ուղղութեամբ դաստիարակելու: Նա «մէջիս» նստողներին կամ կանգնողներին խրատում է հանդարտ և կամայ խօսել, զգոյշ ժամ գալ, եկողի համեմատ տեղ բանալ, ձեռք և ոտ չ'մեկնել, «լիբր» չ'խօսել, չ'ծիծաղել և այլն: Ահա այս է պահանջում քաղաքավարութիւնը իւրաքանչիւր հանդիսականից: Բայց տես, նենք մէջլիսում «ուստատ» մարդն իրեն ինչպէս պէտք է պահէ: Երգիչը նրա համար էլ տալիս մի շարք խրատներ. յորդորում է նրան մէջլիսում լաւ խորհրդաւոր խօսել, պտղաբեր ծառի նման զարդարած ճառել, բերանից ծաղիկ նման անուշ հոտ հանել, նստողներին քաղցր խօսքով «խօշ-հալ» անել և այլն: Բացի սրանցից՝ Տէր-կարապետն ունի «Տրտմութիւնի վերայ» և «հարկաւ ուրախ կենայն լաւ է» խորագրով երկու այլ խրատական ոտանաւորներ, որոնցով նա խրատում է տրտում չ'մնալ, որովհետեւ իր սեփական ապրում.

ներից եկել է այն եզրակացութեան, որ տրտմութիւնը քացի վնասից ո՛չ մի օգուտ չունի. յորդորում է ուրախ և զւարթ մնալ, որովհետեւ դա է մարդու առաջադիմութեան բանալին:

Այսպէս երգիչն ունի մի շարք բարոյական—խրատական երգեր, որոնցով նա խրատում է, քարոզում, յորդորում, ուսուցանում, կրթում և դաստիարակում:

(Շարունակելի)

ԲՈՒՐԵՂ

ԱՐԱՐ ԵՐԵՄԵԱՆ

ՀԱՄԱՐՈՍՈՒՄ

Ա Բ Բ Ա Յ Ա Ր Ա Ն

Քրիստոնէական հնախօս բառագիրը Արքայաբան անուն ներքեւ նկարագիր կ'ընէ հին վանորէից ներքին կազմութեան և շինուածոց վրայ, կ'արժէ ակնարկ մը տալ և հարեանցի յիշել մեր ընաշխարհին մէջ վանքերու նկատմամբ գործածուած բառերը: — Ժ. Մ. Բէս քսան և չորս փոքր մասերու կը բաժնէ գրութեանն Նիւթը. ասոնցմէ ընտրանք տասն և եօթը մասերը կը համառօտենք որոնց գլխակարգութիւններն են. Ա. Սահման և տեղի. Բ. Հիմնարկութիւն. Գ. Կրկին վանատունք. Դ. Յօրինուած. Ե. Զարտարակնոտարիւն. Զ. Երչապատ պարիպ. Է. Խօսարան. Ը. Հիարանց. Թ. Ժամատուն. Ժ. Զաշարան. ԺԱ. Նիւարան. ԺԲ. Փակարան կամ արգելարան. ԺԳ. Նորոճնայարան. ԺԴ. Հիւանդանոց. ԺԵ. Գերեզմանատուն. ԺԶ. և ԺԷ. Մաշան և Ախատանց:

Ա. Սահման եւ տեղի

Վանք մը՝ որուն գլուխը կամ առաջնորդը արքայ մ'է և կը կառավարուի անկէ՝ կ'ըսուի արքայարան: Այս տեղին պէտք է կանոնապէս հաստատուած ըլլայ և ունենայ իւր ինքնօրինութիւնը (autonomie) և կազմակերպուած ըլլայ գոնէ